

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף קט

(בעמ' הקודם)

משנה: משביעך אני ואמר אמן: המפקיד אמר לנפקד (= לזה שהפקיד אצלו) 'משביעך אני', והנפקד אמר 'אמן', הדבר נחשב כאילו הנפקד נשבע בעצמו, ולכן אם באו עדים והעידו שהפיקדון לא נאבד אלא הנפקד אכלו, משלם קרן, אבל לא חומש ואשם, לפי שחומש ואשם שייכים רק אם הוא הודה בעצמו.

הגזל את אביו ונשבע לו לשקר שלא גזלו, ואח"כ מת אביו ולאחר מיתתו הודה שגזלו, הרי זה משלם קרן חומש ואשם לבניו של אביו, או לאחיו של אביו אם אין לו בנים. החידוש הוא שהוא לא יכול לטעון שהרי הוא יורש את אביו וממילא הגזילה שייכת לו מחמת הירושה, אלא עליו לעשות 'השבה' ליורשי אביו ואינו יכול לעכב לעצמו כלום.

ואם אינו רוצה להפסיד את חלקו בירושה, או שאין לו מספיק נכסים שיוכל לוותר על חלקו, תקנו חכמים שילוה מעות כפי שווי הגזילה ויתן את המעות ליורשים, והמלווה בא ונפרע מאֲהָיו את חלקו של האח הגזלן בירושה. ביאור: כגון אם היו לאב שלשה בנים, אחד מהם גזל מאביו בשווי ג' זוז וכעת עליו להשיב את הגזילה לשני אֲהָיו, האח הגזלן לוהה ג' זוז כשווי הגזילה ונותן לשני אֲהָיו, וכזה מקיים מצוות השבה, ואח"כ בא המלווה וגובה מאֲהָיו זוז אחד שזה חלקו של האח הגזלן בירושה, ואת שאר החוב (= 2 זוזים) גובה מהאח הגזלן עצמו.

האומר לבנו: המדיר את בנו שלא יהנה משלו כלום, לאחר מות האב יורש אותו הבן ונהנה מהירושה, כי כל הנדר של האב היה שלא תהא 'נהנה לי', אבל לאחר מות האב הוא לא נהנה ממנו אלא מהירושה שנתן לו הקב"ה.

ואם אמר האב 'בחייו ובמותו', **אם מת לא יירשנו:** כלומר אבל אם פירט האב שלא יהנה לו 'בחייו ובמותו', 'לא יירשנו' כלומר הבן אמנם יורש את אביו אבל אסור לו להנות מהירושה. ויחזיר בנו את חלקו בירושה לבניו או לאחיו של אביו.

ואם אין לו מה לאכול, ילווה מעות בשיעור חלקו בירושה, ובעלי חובו באים ונפרעים מאחיו או מאחי אביו את חלקו של המודר הנאה בירושה, שלמרות שאסור לו להנות מהירושה מותר לו ליהנות בכך שישולם חובו מהירושה.

גמרא: אמר רב יוסף: אם אינו מוצא יורש לאביו ואין לו למי להשיב את הגזילה, יתן אותה לארנקי של צדקה ולא יעכב את הגזילה בידו.

אמר רב פפא: וכשהוא משיב לארנקי של צדקה עליו לומר 'זה גזל אבא'.

כעת הגמ' מקשה מדוע עליו להשיב את הגזילה אפילו לארנקי של צדקה כשאינו מוצא יורש לאביו:

אמאי: מדוע עליו בכלל להשיב את הגזילה, והרי הוא היורש היחיד וכל הגזילה שייכת לו, וא"כ שימחל על הגזילה לעצמו? וכפי למדנו במשנה לעיל (קג) - 'מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש', מוכח שלמרות שלא קיים מצוות השבה שהרי הנגזל מחל לו, יכול לצאת ידי חובה ע"י מחילה, וא"כ גם כאן כיון שהירושה נפלה לפניו והוא היורש היחיד, שימחל לעצמו.

רבי יוחנן מתרץ: המשנה לעיל שאמרה שמחילה מועילה היא כדעת ר"י הגלילי, ואילו משנתנו שאמרה שעליו להשיב את הגזילה אפילו לארנקי של צדקה היא כדעת רבי עקיבא.

דתניא: וכפי שלמדנו בברייתא - נאמר בתורה לגבי הגזל את חבירו וכפר ונשבע לשקר ואח"כ הודה, "וְהִתְדוּ אֶת חֲטָאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יִסֹּף עָלָיו וְנָתַן לְאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ", דהיינו שעל הגזלן לשלם לנגזל קרן וחומש. ונאמר אח"כ "וְאִם אֵין לְאִישׁ גְּאֹל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמּוֹשֵׁב לַיהוָה לְכֶהֱנָן...", כלומר שאם הנגזל מת ואין לו קרוב משפחה וא"כ אין לגזלן למי להשיב את הקרן והחומש, עליו לשלם את הקרן והחומש לכהן.

וצריך להבין: וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים (= קרובים) כלל? והרי אם אין לו בנים או בנות יש לו קרוב אחר עד יעקב אבינו, וא"כ איך יתכן שאין לו למי להשיב?

אלא הפסוק הנ"ל מדבר על מי שגזל את הגר וכפר ונשבע לשקר ואח"כ הודה, וכגון ששמע שמת הגר ולכן העלה את כספו ואשמו לירושלים לתתו לכהנים, ובדרך הוא פגש את הגר והתברר לו שבאמת הוא חי, והגר **זקפו עליו במלוה**, כלומר שאמר לו הגר שהכסף שהוא חייב להשיב לו ישאר אצלו בתורת הלואה, ובאותה הרגע יצא הכסף מתורת גזילה לתורת הלואה, ואח"כ מת הגר, זכה הגזלן במה

שבידו (= כיון שלגר אין יורשים והוא מוחזק בכסף וזכה מן ההפקר, כדין לווה מן הגר ומת הגר). זו דעת ר"י הגלילי.

ולדעת רבי עקיבא, אין לו לאותו גזלן תקנה עד שיוציא את הגזילה מתחת ידו.

ממשיכים לבאר את התירוץ:

לרבי יוסי הגלילי לא שנה לנפשיה ל"ש לאחרים: כלומר הגזלן יכול למחול לעצמו כגון שגזל את הגר ומת או שגזל את אביו, וכן הנגזל יכול למחול לגזלן, והמשנה לעיל שאמרה 'מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש' היא כדעת ר"י הגלילי הסובר שהנגזל יכול למחול לגזלן.

ולרבי עקיבא ל"ש לאחרים ולא שנה לנפשיה לא מצי מחיל: כלומר הנגזל לא יכול למחול לגזלן, וכן הגזלן לא יכול למחול לעצמו (במקרה שגזל את אביו או את הגר ומת), ומשנתנו שאמרה 'משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו' היא כדעת ר"ע הסובר שהגזלן לא יכול למחול לעצמו.

הגמ' מוסיפה ביאור בדעת ר' יוסי:

ולר' יוסי הוא הדין דאפי' לא זקפו במלוה: באמת לדעת ר' יוסי לא צריך להעמיד שהגר זקפו עליו במלוה, שהרי גם יורש את אביו יכול למחול לעצמו למרות שאביו לא זקפו עליו במלוה, אלא הברייתא אמרה זאת כדי להשמיע לנו את כוחו של ר"ע, שלדעתו אפילו אם הגר זקפן עליו במלוה אין לו לאותו גזלן תקנה עד שיוציא את הגזילה מתחת ידו.

עד כאן ביאור תירוצו של רבי יוחנן שהמשנה לעיל שאמרה שמחילה מועילה היא כדעת ר"י הגלילי הסובר שהגזלן יכול למחול לעצמו ולאחרים, ואילו משנתנו שאמרה שעליו להשיב את הגזילה אפילו לארנקי של צדקה היא כדעת רבי עקיבא הסובר שאינו יכול למחול לא לעצמו ולא לאחרים ועליו להוציא את הגזילה מתחת ידו.

רב ששת מקשה על תירוצו של רבי יוחנן: אם לדעת רבי יוסי הגלילי אדם יכול למחול על גזילה הנמצאת ברשותו, והמשנה שם היא כדעת ר"י הגלילי, א"כ מדוע דיברה שם המשנה רק לענין שיכול למחול לאחרים (= 'מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומש'), עדיף היה שהמשנה שם תשמיע לנו שיכול למחול לעצמו כגון בן שגזל את אביו, ואנחנו כבר נדע שכל שכן שיכול למחול לאחרים.

וכן קשה לדעת רבי עקיבא, מאחר שמשנתנו כר"ע הסובר שהנגזל אינו יכול למחול לאחרים, א"כ קשה מדוע הביאה המשנה כאן את דעתו רק לענין זה שאינו יכול למחול לעצמו (= 'הגזל את אביו ישלם לבניו או לאחיו'), שהמשנה תשמיע לנו שהנגזל לא יכול למחול לגזלן ועליו להוציא את הגזילה מידו, ואנחנו כבר נדע שכל שכן שהגזלן אינו יכול למחול לעצמו ועליו להוציא את הגזילה מידו.

רב ששת מתרץ את המשניות באופן אחר:

אלא אמר רב ששת: גם המשנה לעיל וגם משנתנו הם כדעת ר"י הגלילי, ולדעתו יכול למחול לאחרים (= כמשנה לעיל) אבל לא לעצמו (= כמשנתנו). ואם תקשה, א"כ מדוע הוא אמר בכרייתא (לגבי גר שמת) שהגזלן זכה במה שבידו, והרי עליו להוציא את הגזילה מתחת ידו? תשובה: משום שזקפן עליו הגר במלוה, ובכך מחל לו על חובו ונהפך הממון בידו להלוואה, אבל באמת אם הגר לא זקפן עליו במלוה אינו יכול למחול לעצמו ועליו להוציא את הגזילה מתחת ידו.

רבא מתרץ את המשניות באופן אחר:

רבא אמר: גם המשנה לעיל וגם משנתנו הם כדעת רבי עקיבא, ולדעתו אינו יכול למחול לעצמו (= כמשנתנו) אבל לאחרים יכול למחול (= כמשנה לעיל). והטעם שבכרייתא (לגבי גר שמת) הוא אמר שאין לו תקנה עד שיוציא את הגזילה מתחת ידו למרות שהגר זקפן עליו במלוה, שכיון שהגר לא מחל לו על זה במחילה גמורה הרי זה נחשב שהוא מוחל לעצמו.

קושיא על רבא: **מכלל:** אם המשניות הם כר"ע, א"כ לדעת ר"י הגלילי החולק עליו הוא כן יכול למחול לעצמו ואפילו אם לא זקפן עליו במלוה, א"כ קשה איך יתכן שאדם יצטרך להשיב את גזל הגר לכהנים כפי שאמרה התורה, והרי ברגע שהגר מת הגזלן ימחל לעצמו ויפטר.

רבא מתרץ: הדבר יתכן במקרה שגזל את הגר ונשבע לו לשקר שלא גזלו, ומת הגר, ואח"כ הודה, שבזמן שהוא הודה כבר קנה הקב"ה את הגזילה ונתנה לכהנים. אבל באמת אם הודה בחיי הגר, נעשית הגזילה בידו כהלוואה, וכשמת הגר הוא מוחל לעצמו.

*

בעי רבינא גזל הגיורת מהו: אדם שגזל גיורת ונשבע לה לשקר ולאחר מותה הוא הודה בגזילה. האם הוא משלם את הקרן והחומש לכהנים, או שהוא פטור מלשלם? הספק: בפסוק נאמר "וְאִם אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו, הָאָשָׁם הַמּוֹשָׁב לָהּ לְכַהֵן", האם דוקא איש ולא אשה, או שדרך הפסוק לדבר באיש והוא הדין באשה?

דתינא איש וכו': הברייתא דורשת את הפסוק הנ"ל. נאמר בפסוק פעמיים לשון 'השבה' "לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו, הָאָשָׁם הַמּוֹשָׁב" לרבות אשה. ואם כן מדוע נאמר 'איש'? התשובה: דוקא גר איש - גדול, אתה צריך לחפש אחריו אולי יש לו ילדים שתחזיר להם את הגזילה, אבל גר קטן לא צריך לחפש אולי יש לו ילדים כי ברור שאין לו. (מכאן לומדת הגמרא בסנהדרין שקטן אינו בר הולדה).

תנו רבנן להשם לכהן: נאמר בפסוק של 'גזל הגר' הנ"ל "הָאָשָׁם הַמּוֹשָׁב לָהּ לְכַהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכֹּפְרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ עָלָיו". הקב"ה 'קונה' את הכסף, והוא נותן אותו לכהן העובד באותו משמר (= ישנן 24 משמרות כהונה, כל משמר עובד שבוע אחד), בזמן שמגיע הגזלן להביא את הקרבן להתכפר.

שאלה: אתה אומר לכהן וכו': מניין שהפסוק מדבר דוקא על הכהן שבאותו משמר? תשובה: **כשהוא אומר מלבד איל הכיפורים וכו':** נאמר בפסוק הנ"ל שהוא מביא לכהן את הכסף מלבד הקרבן שהוא מביא לו להקריב כדי שיכפר עליו. כמו שאת הקרבן הוא חייב להביא דוקא לכהן שבאותו משמר ולא לכהן אחר (כפי שדורשת הגמרא במסכת סוכה), כך גם את הכסף הוא מביא דוקא לכהן שבאותו משמר.

ת"ר הרי שהיה גוזל כהן: אם הגזלן שגזל את הגר הוא כהן שנשבע לשקר, ולאחר שמת הגר הוא הגיע לבית המקדש בזמן המשמרת שלו והודה. הוא לא יכול לומר 'הרי בכל מקרה הכסף (הקרן והחומש) הולך לכהנים, ואני הרי כהן, אם כן אשאיר את הכסף שאני חייב לשלם אצלי'.

ודין הוא: ויש לו קל וחומר לטענתו לכאורה. שהרי אם היה ישראל מביא את 'גזל הגר' אלי הייתי מקבל חלק ממנו יחד עם אחי הכהנים שבאותו המשמר, כל שכן שבגזל הגר שאני מביא שאשאיר אצלי את הכל.

רבי נתן אומר: קל וחומר אחר. 'ומה דבר שאין לו חלק בו עד שיכנס ברשותו' - אם דבר שאין לכהן חלק בו לפני שהוא נכנס לרשותו, דהיינו אם כהן אחר מתנדב

להביא קרבן לבית המקדש, בכל זמן שהוא מגיע הוא מקריב והבשר והעור שייכים לו ולא לבני המשמר. ואם הוא מחליט לתת אותו לכהן אחר, אין לאף אחד מבני המשמר זכות לקחת לו אותו. אם כן כל שכן 'דבר שיש לו חלק בו עד שלא יכנס ברשותו' = דהיינו גזל הגר שמביא ישראל שהוא מתחלק לכל הכהנים שבמשמר, ודאי ש'משנכנס לרשותו' = שאם הכהן עצמו גזל והכסף ברשותו שאף כהן לא יוכל להוציא את הכסף מידי.

דחיית הקל וחומר של רבי נתן: לא, אם אמרת וכו': קרבן שהביא כהן אחר, לאף אחד מהכהנים אין חלק בקרבן הזה, ולכן אם הכהן מביא אותו לכהן אחר אף אחד מהכהנים לא יכול להוציא אותו מידי. מה שאין כן גזל הגר שיש לכל הכהנים שבמשמר חלק בו, ולכן הכהן שגזל לא יוכל לעכב את הכסף לעצמו.

אלא גזילו יוצא מתחת ידו: ולכן נפרך הקל וחומר, אלא הכסף של הגזילה מתחלק לכל בני המשמר.

קושיא: והכתיב 'ואיש את קדשיו לו יהיו': ודורשים שכל כהן יכול להקריב את קרבנותיו מתי שירצה והעור והבשר שלו. ואם כן הרי הכהן הגזלן מקריב את הקרבן אשם שלו, וכבר דרשנו למעלה מהפסוק "מִלְבַּד אֵיל הַכִּפָּרִים" שכהן שמקריב את הקרבן מקבל גם את הכסף. ואם כן מדוע עליו לתת את הכסף לבני המשמר?

תירוץ: הכא במאי עסקינן בכהן טמא: מדובר שהוא טמא וממילא הוא לא יכול להקריב את הקרבן ולא לקבל את הכסף.

קושיא: אי בכהן טמא: אם כן מדוע אמר רבי נתן ב'קל וחומר', שכל שכן 'דבר שיש לו (= לכהן) חלק בו' דהיינו גזל הגר. והרי אם הוא טמא, אין לו חלק בו!

תשובה: אלא אתיא 'לכהן' 'לכהן' משדה אחוזה: אלא מדובר בכהן טהור, והסיבה שהוא לא מקבל את הכסף אפילו שהוא מקריב את הקרבן, כי לומדים זאת בגזירה שוה משדה אחוזה.

דתינא 'אחוזתו' מה תלמוד לומר: אדם שהקדיש 'שדה אחוזה' שירש מאבותיו, היא יוצאת ביובל לכהנים (לבני המשמר של היובל). ואם אחד הכהנים (מבני המשמר של היובל) גאל אותה מההקדש לפני היובל, הוא לא יכול לומר שהיא תשאר אצלו ביובל, כי יש לו קל וחומר לכאורה - אם שדה שהקדיש מישהו אחר אני זוכה בה ביובל עם אחי הכהנים, כל שכן ששדה שאני קניתי שאזכה בה ביובל.

כי על כך נאמר "וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצִאתוֹ בִּיבֹל קֶדֶשׁ לִי-הִנֵּה כְּשָׂדֶה הַחֶרֶם לִכְהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ" המילה 'אחוזתו' מיותרת ללמד שדוקא אחוזה שירש מאבותיו היא שלו, ולא שדה אחוזה שקנה אותה מהגזבר. ולכן השדה יוצאת ממנו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים.

ודורשים גזירה שווה מהנאמר בשדה אחוזה "**לכֵּהן** תִּהְיֶה" לנאמר בגזל הגר "**הָאֲשֵׁם הַמוֹשֵׁב לֶה' לִכְהֵן**", שגם בגזל הגר הכסף יוצא מתחת ידיו ומתחלק לכל הכהנים.

תנו רבנן מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו וכו':

ומניין שעבודתה ועורה שלו: כלומר שהבשר והעור של הקרבן שלו?

הא כיצד? כלומר הרי אם הוא יכול להקריב את קרבותיו מתי שירצה, ודאי שהבשר והעור שייכים לו. ואם כן על איזה מקרה מחדש לנו הפסוק ('זאיש את קודשיו לו יהיו') שהבשר והעור שלו (שיטמ"ק)?

תשובה: אם היה בעל מום: אם הכהן שרוצה להביא את קרבנו הוא בעל מום הפסול להקרבה, אבל כשר לאכילת הקרבן. הוא לא יכול למנות כהן אחר שיהיה שליח בשבילו להקריב, משום שהוא עצמו פסול להקרבה. אלא הוא נותן את הקרבן לכהנים של אותו המשמר שיקריבו אותו, ובכל אופן מחדש הפסוק שהבשר והעור שלו, כי הוא כן יכול לאכול.

אבל אם הוא כהן זקן או חולה שהוא ראוי לעבודה אבל לא לאכילה. הוא יכול למנות כהן אחר לשליח כי הוא ראוי להקרבה, אבל הבשר והעור הולכים לכל המשמר. כי בגלל שהוא לא ראוי לאכילה הוא גם לא יכול למנות שליח לאכילה.

קושיא: **האי זקן או חולה היכי דמי:** אם מדובר שהוא יכול לעבוד, אם כן גם מסתמא הוא יכול לאכול (מהרש"א), ומדוע הבשר והעור הולך לכל בני המשמר? ואם הוא לא יכול לעבוד, איך הוא יכול למנות שליח שיעבוד בשבילו?

תירוץ: **אמר רב פפא:** הוא יכול לעבוד ולאכול על ידי הדחק. ולכן עבודה שכשרה לעשותה על ידי הדחק, ממילא הוא יכול גם למנות שליח שיעשה אותה בשבילו. אבל אכילה שפסולה עלי ידי הדחק כי היא נחשבת ל'אכילה גסה' (= שנפשו קצה באכילה), ממילא הוא גם לא יכול למנות לה שליח והיא מתחלקת לכל הכהנים שבמשמר.